

מרכז לחקר תעסוקת אוכלוסיות מיוחדות

דוח מחקר

התכנית לקידום הצמיחה והפיתוח הכלכליים
של האוכלוסייה הבדואית בדרום: חינוך

דוח שני על החלטת הממשלה 3708

יונתן אייל ♦ סוזן חסן ♦ מוריה פרנקל ♦ יהודית קינג

המחקר נעשה בהזמנת משרד החקלאות ופיתוח הכפר

**התכנית לקידום הצמיחה והפיתוח הכלכליים
של האוכלוסייה הבדואית בדרום: חינוך
דוח שני על החלטת הממשלה 3708**

יונתן אייל סוזן חסן מוריה פרנקל יהודית קינג

המחקר נעשה בהזמנת משרד החקלאות ופיתוח הכפר

עריכת לשון: רעיה כהן
תרגום לאנגלית (תמצית מחקר והודעת פרסום): אוולין איבל
הפקה והבאה לדפוס: לסלי קליינמן

מאירס-ג'וינט-ברוקדייל

ת"ד 3886

ירושלים 9103702

טלפון : 02-6557400

פקס : 02-5612391

כתובת האינטרנט : <http://brookdaleheb.jdc.org.il>

פרסומים נוספים של מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בנושא

סופר-פרומן, ח' ; אייל, י' ; חסן-דאהר, ס' ; פרנקל, מ'. 2016. התכנית לקידום הצמיחה והפיתוח הכלכליים של האוכלוסייה הבדואית בדרום (החלטת הממשלה 3708): דוח ראשון. דמ-714-16.

חסן-דאהר, ס. 2012. "בדואים לעסקים – קידום יזמות עסקית במגזר הבדואי בנגב". דמ-624-12.

קינג, י' ; רענן, ר'. 2011. מעברים: מרכז תעסוקה קהילתי במגזר הבדווי בנגב – חורה ושגב שלום: הערכת התכנית. דמ-591-11.

בן רבי, ד' ; עמיאל, ש' ; ניגיס, פ' ; דולב, ט'. 2009. ילדים באוכלוסייה הבדווית בנגב: מאפיינים, צרכים ודפוסי שימוש בשירותים. דמ-532-09.

שטרוסברג, נ' ; נאון, ד' ; זיו, ע'. 2008. ילדים עם צרכים מיוחדים באוכלוסייה הבדואית בנגב. דמ-503-08.

ניתן לעיין בפרסומים אלה באתר המכון : <http://brookdaleheb.jdc.org.il>

תמצית המחקר

1. מבוא

דוח זה הוא הדוח השני במסגרת המחקר הבוחן את יישום החלטת הממשלה 3708. החלטה זו עוסקת בתכנית חומש לשנים 2012-2016 לקידום הצמיחה והפיתוח הכלכליים של האוכלוסייה הבדואית בדרום ולקידום שילובה בכלכלה ובחברה הישראלית. הממשלה הקימה מערך כדי לעקוב אחר יישום תכנית החומש ולבקר אותה. מערך זה הוא חלק מן הרשות לתכנון במשרד החקלאות ופיתוח הכפר, והוא עוסק גם בגיבושה ובתכנונה של התכנית העתידית לפיתוח, תכנית שתחל לפעול ב-2017.

הדוח הראשון במסגרת המחקר הוגש ביולי 2015 ועסק במספר נושאים: תעסוקה, תשתיות בדגש על נגישות תחבורתית ומסגרות לילדים, וחיזוק הביטחון האישי של התושבים ביישובים.

הדוח שלפניכם בוחן את יישום ההחלטה בפעילויות של משרד החינוך במסגרת ההחלטה, שמטרתן קידום ההשכלה בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב. הציפייה היא שהשכלה משופרת תוביל להשתלבות טובה יותר בתעסוקה ולפיתוח המגזר הבדואי. סך תקציב ההחלטה עומד על 1,263.3 מיליוני ש"ח. תקציב החינוך עומד על 124.4 מיליוני ש"ח ומהווה 9.8% מן התקציב הכולל. חלק מהסכום בא מתקציב המשרד (24%) וחלק מוגדר כתקציב תוספתי, אשר מוסף לתקציב המשרד (76%). הדוח מתייחס להתפתחויות עד אפריל 2016.

לפי התכנון, באמצע 2017 יוגש דוח מסכם.

המחקר נעשה בהזמנת משרד החקלאות ופיתוח הכפר.

2. מטרת המחקר ושיטת המחקר בתחום החינוך

2.1 מטרת

◆ בחינת יישום ההחלטה

- סקירת הפעילויות אשר נעשו לצורך ביצוע ההחלטה בכל אחד מששת תחומי החינוך הכלולים בהחלטה וזיהוי הצלחות ואתגרים ביישומה
- בחינת היקף הפעילות

◆ בחינת תוצאות קצרות טווח של ההשתתפות בתכניות, כפוף לזמינות הנתונים

בדוח שלפניכם אנו עוסקים בתוצאות המיידיות של התכניות שנכללו במסגרת ההחלטה, על-פי הנתונים שבידינו עד כה. בדוח הבא נעסוק גם במדדי תוצאות בטווח ארוך יותר, ברמת האוכלוסייה או היישוב.

2.2 מקורות המידע והנתונים

במהלך המחקר נאסף מידע ממספר מקורות משלימים:

- ◆ ראיונות עומק עם האחראים ליישום התכנית, בעלי תפקידים ברשויות הבדואיות, בחברה האזרחית ובמשרדי ממשלה ורשותות חינוך. רוב הראיונות נערכו במהלך התקופה שבין נובמבר 2015 לפברואר 2016. לא נערכו ראיונות עם תושבים מן השורה.

- ◆ סיוורים
- ◆ נושאים שעלו בוועדות היגוי של התכנית
- ◆ דוחות מחקר וסקירות
- ◆ נתונים ממקורות מנהליים, ובהם משרד החינוך
- ◆ נתוני הלמ"ס

2.3 ועדת היגוי מייעצת למחקר

את המחקר מלווה ועדת היגוי אשר כוללת נציגים מן המשרדים שתחומי פעילותם נכללים בתכנית, נציגי רשויות מקומיות בדואיות ואנשי מקצוע ואקדמיה העוסקים בתחום.

3. רקע

ב-2014 מנתה אוכלוסיית הבדואים בדרום 230,000 נפש, 2.7% מאוכלוסיית ישראל. מתוכם התגוררו 76% ביישובים מוכרים על-ידי המדינה ו-24% ביישובים אשר אינם מוכרים.¹ היישובים המוכרים כוללים את העיר רהט, המונה מעל 60,000 תושבים,² שש מועצות מקומיות ושתי מועצות אזוריות. היישובים הלא מוכרים אינם מחוברים לתשתיות החשמל, המים והביוב. תשתית הדרכים בהם ירודה ופועלים בהם מעט שירותים ציבוריים. תושביהם אינם משלמים ארנונה ומסים מקומיים. **החלטת הממשלה מתייחסת רק ליישובים המוכרים.**

בזמן איסוף הנתונים, כל היישובים הבדואיים המוכרים נכללו באשכולות החברתיים-כלכליים 1 ו-2. לאחרונה חמשת היישובים שנכללו באשכול 2 ירדו לאשכול 1.

הפרק בהחלטת הממשלה 3708 העוסק בקידום ההשכלה כולל שישה תחומים.

להלן ששת התחומים:

- ◆ תכניות לשיפור הישגים לימודיים, לצמצום פערים, להרחבת ההתמדה בלימודים ולהשלמת בגרויות
- ◆ שדרוג מערכת החינוך הטכנולוגי-מדעי והקמת חטיבה על-תיכונית ללימודים טכנולוגיים
- ◆ חיזוק המצטיינים וקידום המצוינות
- ◆ החינוך לקריירה
- ◆ השלמת ההשכלה
- ◆ הרחבת הפעילות בחינוך הבלתי פורמלי.

¹ הלמ"ס. 21.10.2015. **יישובים ואוכלוסייה בישראל. 2014.** הודעה לתקשורת.
http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=201501279

² נתוני מספר התושבים ברהט, נכון ל-2014, נלקחו מאתר הלמ"ס:
http://www.cbs.gov.il/reader/?MIval=cw_usr_view_SHTML&ID=807

כאמור, סך תקציב ההחלטה לחינוך עומד על 124.4 מיליוני ש"ח. תחום החינוך הבלתי פורמלי ותחום שיפור ההישגים הלימודיים וצמצום הפערים קיבלו את החלקים הגדולים ביותר מכלל התקציב, 32% כל אחד. תחום שדרוג מערכת החינוך הטכנולוגי ממוקם אחריהם וקיבל 15%.

מחקר זה עוסק רק בפעולות ותכניות הממומנות במסגרת החלטה 3708. הקמת כיתות גן, כיתות לימוד וחדרי ספח בבתי ספר, נושא שיש לו השלכות משמעותיות על פעילות מערכת החינוך, מטופל במסגרת החלטת ממשלה נפרדת.³

בסעיפים הבאים אנו מתארים את הפעילות בכל אחד מששת תחומי החינוך שבהחלטת הממשלה.

4. תכניות לשיפור הישגים לימודיים, לצמצום פערים, להרחבת ההתמדה בלימודים ולהשלמת בגרויות במסגרת החלטה

4.1 תיאור התחום

א. מניעת נשירה

הבעיה: בקרב התלמידים הבדואים שיעורים גבוהים של נשירה ממערכת החינוך, בעיקר במעבר מכיתה ח' ל-ט'. שיעור הנשירה הכולל של שנתון גילאי 17 עמד במגזר הבדואי בשנת 2015 על 28.9%.

המערך המוסדי לטיפול בנשירה במגזר הבדואי בנגב כולל 15 קציני ביקור סדיר (קב"סים).

במסגרת ההחלטה מומנו שתי יוזמות עיקריות:

1. תכנית "נחשון" מיועדת למנוע את הנשירה של תלמידי כיתה ח' שעל סף נשירה, זאת באמצעות ליווי התלמידים במהלך הלימודים בכיתות ח'-ט'. הליווי כולל תוספת לימודים אינטנסיבית, טיפול רגשי בידי פסיכולוג והעצמה חברתית.

2. תכנית "הזנק לתעשייה", המוזכרת בפרק החינוך הטכנולוגי-מדעי בדוח זה, מיועדת אף היא למניעת נשירה.

ב. שיפור הישגים לימודיים

הבעיה: נתוני מבחני המיצ"ב מראים כי ההישגים של תלמידים בדואים בבית הספר היסודי ובחטיבת הביניים נמוכים בהשוואה להישגי תלמידים שאינם בדואים (ערבים אחרים, דרוזים ויהודים). הפערים מתחילים להיווצר כבר בגיל הרך, בחינוך הקדם-יסודי, והם מעמיקים עם השנים.

במסגרת ההחלטה מומנו שתי יוזמות עיקריות:

1. התכנית "נקרא יחד בערבית" מיועדת להקל על תלמידים מתקשים בכיתות א'-ב' את רכישת מיומנויות הקריאה והכתיבה ופיתוח אוצר המילים בערבית ספרותית, זאת באמצעות עבודה מול מחשב.

2. שעות תגבור - בכל שכבות הגיל, מגן חובה ועד אחרי סיום בית הספר התיכון, ניתנות, וכך היה עוד לפני החלטת הממשלה, שעות תגבור במגוון מקצועות ליבה (ובהם עברית), בהתאם לשכבת הגיל.

³ ניסיונותינו לקבל נתונים ממשרד החינוך על היקף הבנייה לא צלחו.

ג. זכאות לתעודת בגרות

הבעיה: שיעורי הזכאות לתעודת בגרות כללית במגזר הבדואי נמוכים בהרבה מהשיעורים במגזר הערבי (ללא בדואים ודרוזים) - 30.3% לעומת 47.8%, בהתאמה, מהשנתון של בני 17 בשנת 2014. שיעורי הזכאות לתעודת בגרות המהווה סף כניסה לאוניברסיטה, כצפוי, נמוכים עוד יותר.

במסגרת ההחלטה מומנו ארבע יוזמות עיקריות:

- 1. שעות תגבור:** במטרה להגדיל את שיעור הזכאים לתעודת בגרות ניתנות בכיתות י"א-י"ב שעות תגבור במקצועות הבגרות לכ-400 קבוצות ב-30 בתי ספר.
- 2. תכנית "מקצוע חסם לבגרות"** מופעלת מאז תשס"ב (2001-2002) ומיועדת לתלמידים בכיתות י"א-י"ב שחסרים להם 1-2 מקצועות לצורך זכאות לתעודת בגרות.
- 3. איתור ואבחון של תלמידים עם ליקויי למידה** - דרך אחרת להעלאת אחוז מקבלי תעודת בגרות היא הגדלת מספר התלמידים עם ליקויי למידה הזכאים להתאמות ברמה הגבוהה ביותר בקרב הניגשים לבחינות הבגרות. הפרויקט לאיתור ואבחון של תלמידים עם ליקויי למידה מאפשר מתן מלגות לצורך מימון אבחונים פסיכו-דידקטיים.
- 4. פרויקט נבחני משנה** הפועל מאז תשע"א (2010-2011) נועד לתת הזדמנות שנייה לתלמידים שסיימו כיתה י"ב, נבחנו בבחינות הבגרות ונכשלו במקצוע אחד או שניים, מה שמונע מהם את הזכאות לתעודת בגרות. הם מוזמנים להשתתף בקורס שיכין אותם לבחינה במקצוע החסם בבגרות החורף.

4.2 הישגים בולטים

הגדלת היקף ההשתתפות בתכנית

- ♦ בתכנית "נחשון" למניעת הנשירה גדל מספר בתי הספר מ-4 בשנת תשע"ג (2012-2013) ל-16 בשנת תשע"ו (2015-2016), ומספר התלמידים המשתתפים גדל מ-120 ל-478.
- ♦ בתכנית "נקרא יחד בערבית" עלה מספר התלמידים מ-150 ב-תשע"ה (2014-2015) ל-910 ב-תשע"ו (2015-2016).

תוצאות ההשתתפות בתכנית

- ♦ בתכנית "מקצוע חסם לבגרות", ב-תשע"ד (2013-2014), עמד אחוז התלמידים הבדואים שהצליחו בבחינת הבגרות במקצוע שהיווה חסם בעבורם על 94%. זהו אחוז זהה לאחוז המצליחים בקרב כלל משתתפי התכנית, יהודים וערבים, במישור הארצי.
- ♦ אחוז הזכאים לתעודת בגרות בקרב התלמידים הבדואים שהשתתפו בתכנית "מקצוע חסם לבגרות" דומה לאחוז בקרב כלל משתתפי התכנית בארץ – 83.7% ו-82.6%, בהתאמה.

התמקצעות הצוות המפעיל את התכנית

- ♦ בפרויקט איתור ואבחון של תלמידים עם ליקויי למידה הוכשרו צוותי בתי הספר לאיתור תלמידים, הערכת תפקוד התלמידים, דיווח נכון ועבודה עם הורים.

♦ בתכנית "מקצוע חסם לבגרות", כמעט בכל בתי הספר הבודואיים שהשתתפו בתכנית ב-תשע"ד, הן ריכוז התכנית, הן ההוראה והן ההנחיה המקצועית בוצעו על-ידי מורים מצוותי בתי הספר שהוכשרו וקיבלו הדרכה.

חלוקת מלגות שויונית

בפרויקט האיתור והאבחון של תלמידים עם ליקויי למידה נעשה ניסיון לחלק את המלגות בצורה שויונית יותר באמצעות איגום משאבים של כל המלגות שמשרד החינוך או פרויקטים השייכים לו מעבירים. נקבעו קריטריונים ברורים למספר המלגות שכל בית ספר המשתתף בפרויקט מקבל.

4.3 אתגרים בולטים

העדר תיאום בין מערכות תקציביות

המערכת התקציבית של משרד האוצר פועלת לפי שנה קלנדרית (שנה לועזית) בעוד שמשרד החינוך פועל לפי שנת לימודים (שנה עברית). מאחר שתכנית אינה יכולה לצאת לדרך ללא אישור התקציב השנתי, תיתכן דחייה במועד הפעלת תכנית והיא עלולה להתחיל לפעול רק באמצע שנת לימודים.

מחסור בהסעות

פעילויות מסוימות, כגון שעות תגבור, צריכות להתקיים לאחר שעות הלימודים. הקושי הוא שאחרי שעות הלימודים אין הסעות, ותלמידים שגרים רחוק יתקשו להשתתף בפעילויות אלו. לעתים נמצאים לכך פתרונות – למשל הסעות הורים – אולם פתרונות כאלו הם בעיקר מקומיים, והיוזמה להם איננה מערכתית אלא, בדרך כלל, של מנהלי בתי הספר.

קשיים בנושאי כוח אדם

יש תחלופה רבה בצוות המורים (אמנם פחות מאשר בעבר) היות שרבים מהמורים שמגיעים מהצפון עוזבים וחוזרים לצפון לאחר פרק זמן מסוים. כמו כן יש קושי בגיוס קב"סים.

קשיי תקציב או תקצוב-חסר

קשיי תקצוב מונעים הרחבת התכנית (למשל "מקצוע חסם לבגרות") לבתי ספר נוספים.

הפעלת תכנית על בסיס שנתי בלבד

בכל שנה מאושרת פתיחה של כיתות בתכנית "נחשון". אין התחייבות של המשרד כלפי בית ספר שפתח כיתה במסגרת התכנית בשנה מסוימת שיוכל לפתוח כיתה חדשה גם בשנה העוקבת, ובכך יש כדי למנוע לימוד והתמחות של בית הספר במסגרת התכנית.

העדר מעקב מספיק לצורכי ניטור והערכה

בפרויקט לאיתור ואבחון של לקויות למידה אין מעקב לאורך זמן אחרי ההישגים בבחינות הבגרות של ילדים שקיבלו התאמות, ולכן אין אפשרות להעריך את תרומת ההתאמות.

5. שדרוג מערכת החינוך הטכנולוגי-מדעי והקמת חטיבה על-תיכונית ללימודים טכנולוגיים

5.1 תיאור התחום

החינוך המדעי-טכנולוגי בתיכון (כיתות י"ב-י"ב) כולל לימודים במגוון מסלולי לימוד בשלושה רבדים: לימודים לבגרות במדעי ההנדסה, לימודי בסיס ללימודים לתעודת הנדסאי/טכנאי והכשרה מקצועית. לרשתות החינוך (למשל אורט, עמל, סכנין, עתיד ואמי"ת) יש תפקיד חשוב בניהול השוטף של מוסדות הלימוד, בפיתוח תכניות הלימוד ובפיתוח כוח ההוראה, נוסף על תפקידם זה של משרדי הממשלה. במחוז הדרום של משרד החינוך למדו בחינוך המדעי-טכנולוגי בשנת תשע"ה (2014-2015) 23,800 תלמידים, כ-45% מכלל תלמידי י"ב.

במסגרת ההחלטה מומנו חמש יוזמות עיקריות:

1. **מסלול טו"ב:** לימודים הן לבגרות והן לתעודת טכנאי, במסגרת 12 שנות לימוד (י"ב) וללא חיוב בשכר לימוד.
2. **הזנק לתעשייה:**⁴ תכנית המיועדת לבני נוער בסיכון בכיתות י"ב. מטרת התכנית היא מניעת נשירה של התלמידים, מתן בסיס ללימודים לתואר הנדסאי/טכנאי ומתן אופק תעסוקתי בלימודי מקצוע.
3. **מסלול המשך ללימודי הנדסאות וטכנאות (י"ג-י"ד):** מסלול לקבלת תעודת טכנאי או הנדסאי. הלימודים הם בכיתות י"ג-י"ד. מסלול זה לא היה קיים במגזר הבדואי. בהחלטה 3708 קבעה הממשלה שיוקם מסלול מסוג זה במגזר זה.
4. **שדרוג ופתיחה של מגמות לימוד:** שדרוג מגמות קיימות ופתיחת מגמות חדשות.
5. **קידום ההוראה:** השתלמויות, ימי עיון למורים והדרכה.

5.2 הישגים בולטים

שדרוג ופתיחה של מגמות לימוד בחינוך הטכנולוגי

- ◆ בכלל המגזר הבדואי נפתחו 13 מגמות חדשות ושודרגו 42.
- ◆ נפתחו 5 כיתות טו"ב בבתי ספר חדשים, נוסף על כיתות טו"ב ב-3 בתי ספר שפעלו גם לפני ההחלטה.
- ◆ נפתחו 14 כיתות הזנק. לפני ההחלטה לא פעלה התכנית במגזר הבדואי.

קידום ההוראה

בכל שנה יש השתלמויות וימי עיון ייעודיים למורים בתחום הטכנולוגיה במגזר הבדואי. כמו כן מוקצים 6 ימי הדרכה.

⁴ החל בשנת תשע"ו שונה שם התכנית ל"שילוב תלמידים בתעשייה".

5.3 אתגרים בולטים

אתגרי מסלול טו"ב:

שיעור נמוך של מסיימים עם בגרות ותעודת טכנאי או הנדסאי

במגזר הבדואי בדרום 28.4% מסיימים את המסלול עם בגרות ו-12.7% זכאים לתעודת טכנאי או לתעודת הנדסאי. לעומת זאת השיעורים הארציים עומדים על 70.7% ו-20.5%, בהתאמה.

היבחנות בכיתה י'

משנת תשע"ה אין אפשרות להיבחן בבגרות כבר בכיתה י'. ההחלטה תיצור עומס משמעותי על תלמידי מסלול טו"ב אשר נבחנים הן במבחני הבגרות והן במבחנים לקבלת תעודת טכנאי בסיום י"ב.

אתגרי "הזנק לתעשייה":

תקן שעות לתכנית

לחמש כיתות הזנק לא אושר ב-תשע"ו תקן של "לב טכנולוגיה", שהוא תקן גבוה יחסית.

אתגרי מסלול י"ג-י"ד:

בניגוד להחלטה 3708, לא הוקם במגזר הבדואי מערך של לימודי י"ג-י"ד לתואר טכנאי/הנדסאי.

אתגרים משותפים למערכת החינוך הטכנולוגי-מדעי:

קושי בגיוס מורים

המסלול הטכנולוגי דורש שילוב בין ידע מקצועי ובין יכולת וידע פדגוגי בהתמודדות עם אוכלוסייה הכוללת שיעור ניכר של תלמידים בסיכון. יש קושי במציאת מורים העומדים בשתי הדרישות הללו.

שילוב נערות

שילוב הנערות מחייב התאמות של הלימודים בכל הנוגע לסיוורים ויציאה מחוץ ליישוב.

6. חיזוק המצטיינים וקידום מצוינות

6.1 תיאור התחום

האגף לתלמידים מחוננים ומצטיינים במשרד החינוך אחראי לטיפוח התלמידים המצטיינים בישראל. במגזר הבדואי קיימים מרכזי מצוינות המיועדים לתלמידים בכיתות ג'-ו' ופועלים יום בשבוע בשעות אחר הצהריים. יחידות הלימוד כוללות לימודי חובה במדע וטכנולוגיה וקורסי בחירה, כגון אומנות ורובוטיקה. בכל מרכז פועל רכז אחראי לפעילות המרכז. מדריכה פדגוגית מסייעת בתחום הפדגוגי לכל המרכזים.

6.2 הישגים בולטים

הקמה והפעלה של מרכזי מצוינות

בטרם ההחלטה פעל מרכז מצוינות אחד בלבד ברהט, והוא נסגר. בשנת תשע"ו פעלו חמישה מרכזים (ברהט, בתל שבע, בערערה בנגב, בכסיפה ובחורה) והשתתפו בהם 685 תלמידים.

הכשרת כוח ההוראה

פותח מערך להכשרת המורים המלמדים במרכזי המצוינות וכן מסלול הכשרה ייחודי באוניברסיטת בן גוריון להתמקצעות בהוראת תלמידים מחוננים ומצטיינים.

ציוד מקצועי

המרכזים מצוידים בציוד מקצועי ברמה גבוהה ביותר, כגון מחשבים ניידים, מעבדות מדעים, כלי נגינה מסוגים שונים וערכות רובוטיקה.

6.3 אתגרים בולטים

קושי בגיוס מורים מקצוענים בתחומם

קשה לאתר מורים מומחים למקצוע ורחבי אופקים, המתאימים לתכנית, בייחוד בתחומי האמנות והמוזיקה.

מספר תלמידים מוגבל

לתכנית מתקבל מספר תלמידים מצומצם, המהווה רק חלק מהתלמידים בעלי הפוטנציאל לכך. מגבלה זו בולטת במיוחד ברהט: נבחרים רק שני תלמידים מכל שכבת גיל, בעוד שברוב המקומות האחרים נבחרים שני תלמידים מכיתה.

עיכוב ברכישת ציוד למרכזים

כל מרכז מצוינות עצמאי מול הרשות שאליה הוא משויך. לעתים חלים עיכובים ברכישת הציוד הנחוץ לפעולת המרכז בשל עיכובים בטיפול בבקשת המרכז מצד הרשות המקומית.

קושי בהסעות

לא הושלמה הסדרת ההסעות במסגרת התכנית, כך שלמעשה אם אין לתלמיד הסעה המאורגנת על-ידי הרשות, או שהוריו אינם יכולים להסיעו, הוא אינו יכול להשתתף בתכנית.

העדר תכנית המשך

אף שישנן לא מעט תכניות בתחום המחוננות והמצוינות בכיתות ובמסגרות למיניהן, אין תכנית המשך לתכנית מרכזי המצוינות. מעבר לכך, בין מפעילי התכניות אין שיתוף פעולה.

7. חינוך לקריירה

7.1 תיאור התחום

מטרתן של תכניות חינוך לקריירה היא לסייע למשתתפים לקבל החלטות מושכלות בנוגע ללימודיהם וכן בנוגע לבחירות מעולם העבודה. תכניות החינוך לקריירה בארץ אינן חלק רשמי מפעילות בתי הספר. אי לכך, מרבית התכניות הפועלות כיום בבתי ספר הן פרי יוזמה של ארגוני מגזר שלישי או בתי הספר עצמם. מטרת התכנית לחינוך לקריירה שהחלה לפעול בעקבות החלטה 3708 הייתה להכשיר צוותים מתוך צוותי ההוראה בבתי הספר בתחום בחירת המקצוע ותכנון הקריירה, כך שיוכלו להעביר בעצמם סדנאות לתלמידים.

7.2 הישגים בולטים

הרחבת פעילות

הפעילות בתחום לפני ההחלטה הייתה מצומצמת. בעקבות ההחלטה הופעלה תכנית חובה בתחום החינוך לקריירה בכלל בתי הספר העל-יסודיים במגזר הבדואי. ב-תשע"ו הופעלה התכנית ב-148 כיתות, כל כיתות י"ב ולעתים גם כיתות י"א.

הכשרת צוותי הוראה ברמות שונות

צוותי הייעוץ וההוראה בבתי הספר הוכשרו באמצעות 2 קורסים ליועצים, 30 קורסים למחנכים ו-100 ימי עיון למורים.

הטמעת התכנית בבתי הספר

התכנית מוטמעת על-ידי יצירת תהליכי עבודה ועבודה מקצועית של אנשי חינוך בבתי הספר.

שיתוף פעולה עם גורמים חיצוניים

שיתוף פעולה עם גורמים חיצוניים סייע בבניית תכנית מותאמת לאוכלוסייה ובהתנעת התכנית בבתי הספר בתחילתה.

7.3 אתגרים בולטים

קושי בגיוס ההורים

הגם שבשנה האחרונה ניכר שיפור במידת המעורבות של ההורים בעקבות התגייסות המורים ובזכות החלופות שנמצאו כדי להגיע לקבוצות הורים, למשל בשיג (המועצה הלא פורמליות של הגברים המבוגרים בשבט), בשיעורי דת ובקורסים של השלמת השכלה, חלק מההורים עדיין אינם משתתפים, אם בשל קשיי הגעה ואם בשל חוסר עניין.

העדר מסגרת לליווי מקצועי

ישנו מחסור במסגרת או פונקציה האחראית לליווי ולמתן מענה לסוגיות שהיועצים והמורים המחנכים מעלים.

חוסר שיתוף פעולה מצד בתי הספר

חלק מצוותי בתי הספר אינם משתפים פעולה לקידום החינוך לקריירה, אם משום שאינם מודעים לחשיבות הנושא ואם משום שהם מעדיפים להתמקד בשיפור ההישגים הלימודיים של התלמידים.

מחסור בפעילויות לתלמידים בכיתות ט', י', י"א

יש צורך בהרחבת החינוך לקריירה לשכבות ט', י' ו-י"א, כדי לסייע לתלמידים לבחור בחירה מושכלת של מגמות לימוד בבית הספר ולתכנן את הקריירה להמשך.

8. השלמת השכלה

8.1 תיאור התחום

האגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך אחראי להשלמת השכלה של עד 12 שנות לימוד. לשם כך יש מספר מסלולים ברמות שונות: מטרום-יסוד ועד 12 שנות לימוד ללא תעודת בגרות (תג"ית - תעודת גמר תיכון). סיווג הלומדים לרמות הלימוד נעשה באמצעות מבחני התאמה.

8.2 הישגים בולטים

גידול במספר הכיתות

לפני ההחלטה היו כיתות בודדות. מספרן גדל לכדי 69 כיתות בסך הכול בשנים שלאחר ההחלטה, והשתפרו בהן 1,283 לומדים.

המשכיות הלימודים

ההחלטה וריבוי הקורסים אשר נפתחו בעקבותיה אפשרו את המשכיות הלימודים ואת המעבר הרציף והישיר של הלומדים מרמה לרמה. כמו כן הייתה לאגף לחינוך מבוגרים אפשרות לצרף לכיתה חדשה תלמידים אשר נכשלו בקורס, צירוף שקודם לכן היה בלתי אפשרי.

העצמת הנשים הבדואיות

95% ממשותפי התכנית הן נשים, אוכלוסייה המוגדרת כאחת מאוכלוסיות היעד המרכזיות בהחלטה 3708.

8.3 אתגרים בולטים

שיעור זכאות נמוך לתעודות גמר

שיעור הזכאים לתעודות בשנים שלאחר ההחלטה עומד רק על שליש מקרב הלומדים שסיימו את לימודיהם בתכנית (לא כולל מסלול טרום-חובה, מסלול שבו מתקיימות בחינות פנימיות).

מחסור במסגרות מפקחות לילדים

העדר מסגרות שיש עליהן פיקוח, בעבור ילדים, מקשה על אימהות אשר מעוניינות ללמוד.

קושי בגיוס מורים ותחלופה גבוהה

בשל תנאי ההעסקה – משרה חלקית בשעות הבוקר בשכר שעתי וללא צבירת ותק – יש קושי בגיוס מורים ושימורם בעבודה.

התכנית אינה כוללת השלמת תעודת בגרות, על אף המצוין בהחלטה

הדבר עלול להקשות על לומדים בעלי יכולת להמשיך ללימודים אקדמיים וללימודי מקצוע ברמה גבוהה. יש לציין כי המנדט של האגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך הנו השלמת השכלה עד 12 שנות לימוד, והוא אינו כולל תעודת בגרות.

העדר הכוונה ללימודי המשך

המחסור בהכוונה מגביל את האפשרויות של הבוגרות להשכלה נוספת ולתעסוקה.

עיכוב בהוצאת המכרז להפעלת התכנית (ב-תשע"ה)

בעקבות עיכוב זה היה גם עיכוב בהעברת התקציב. התוצאה היא ניצול חלקי בלבד של התקציב השנתי והיקף פעילות נמוך.

9. פיתוח והרחבה של החינוך הבלתי פורמלי

9.1 תיאור התחום

הפעילות של משרד החינוך בתחום החינוך הבלתי פורמלי מתבצעת באמצעות מינהל חברה ונוער. אוכלוסיית היעד כוללת בעיקר תלמידים בכיתות ד' עד י"ב.

במסגרת ההחלטה מומנו שש יוזמות עיקריות:

1. **הקמת תנועות נוער:** התנועות משמשות מסגרת לפעילות חברתית שמיועדת להעצמה ולשיפור של הכישורים החברתיים של בני הנוער, בעיקר של אלו בעלי ההישגים הלימודיים הנמוכים אשר מתקשים להשתלב במערכת הלימודית בבית הספר.

2. **קבוצות "צופים בית-ספריים":** קבוצות אלו הוקמו למען ילדים ביישובים ערביים שבהם יש מחסור במסגרות של חינוך בלתי פורמלי. הקבוצות מופעלות בבתי ספר יסודיים (כיתות ד'-ו'). במסגרת הפעילות, מורים מבית הספר שקיבלו הכשרה מתאימה מדריכים ומלווים את קבוצות החניכים.

3. **הפעלת קבוצות מנהיגות ומעורבות חברתית:** מטרת הפעילות להכין את בני הנוער לחיי החברה ולהכשירם להיות אזרחים מעורבים בקהילה. הפעילות מתקיימת במסגרת מרכזים עירוניים אשר מתכללים את כל הפעילויות והתכניות שעוסקות בתחום המנהיגות ברשות המקומית.

4. **הקמת קבוצות ייצוגיות בתחומי אמנות:** הקמת קבוצות של תלמידים בכיתות ה'-ט' שיתמקצעו במגוון תחומים של אמנות או ספורט, ייצגו את הרשויות המקומיות במדינה ואף ישתתפו בתחרויות בארץ ובחו"ל.

5. **קייטנות:** סבסוד קייטנות עבור תלמידים מהגן ועד כיתה ז', בהפעלת הרשויות - משרד החינוך אחראי למימון עלויות ההשתתפות של התלמידים ולהכשרת כוח האדם שינהל את הקייטנות וידריך בהן.

6. **מינעת שוטטות ועבריינות של בני נוער:** מינוי רכזים שאחראים לאיתור בני נוער, ובהם בני נוער בעלי צרכים מיוחדים, הנמצאים בסיכון, והפנייתם למסגרת חינוך בלתי פורמלית ביישוב אשר תספק להם פעילות וליווי אישי ובכך תצמצם את תופעת השוטטות של בני נוער.

9.2 הישגים בולטים

הרחבת המגוון וההיקף של הפעילויות והנגשתן לאוכלוסיית היעד

במרבית תחומי הפעילות התרחב מאוד היקף הפעילות מאז ההחלטה. הפעילויות מתקיימות בבתי ספר ומתנ"סים באזורים שונים ביישובים, במטרה להנגישן לכלל התלמידים. כיום פועל בכל הרשויות מגוון רחב של מסגרות ופעילויות שמשותפים בהן בסך הכול למעלה מ-13,000 ילדים ובני נוער. להלן הישגים מרכזיים בתחום זה:

- ◆ הקמת 13 סניפים של תנועות נוער - בשנת תשע"ה השתתפו בהם יותר מ-3,000 בני נוער, לעומת 2 סניפים בלבד שפעלו לפני ההחלטה.

◆ עלייה של ממש במספר החניכים בקבוצות צופים בית-ספריים, מ-74 לפני ההחלטה לכ-1,400 בשנת תשע"ה.

◆ הקמת 9 מרכזים עירוניים לטיפול מנהיגות ומעורבות קהילתית אשר במסגרתם הוקמו מעל 160 קבוצות של בני נוער, לעומת 30 קבוצות שפעלו לפני ההחלטה. כמו כן נוצרו מקומות השמה חדשים להתנדבות והחלו לפעול מועצות תלמידים ונוער ברשויות השונות.

תכנון ובנייה של תהליכי עבודה ליישום החלטה

הוקמו ועדות היגוי ונבנתה תכנית פעולה שמגדירה את תחומי הפעילות, יעדי ההצלחה, תחומי אחריות וסמכויות של השותפים להפעלה.

יצירת שותפויות ואיגום משאבים

שיתוף זה עם גורמים ארציים ומקומיים אפשר הרחבת הפעילויות ברשויות בתחום החינוך הבלתי פורמלי

גיוס והכשרה של סגל כוח אדם

גיוס והוכשר כוח אדם ייעודי שאחראי ליישום והפעלה של פעילויות לחינוך בלתי פורמלי: מנהל יחידת נוער, רכזי מעורבות, רכזי מנהיגות, מורים מדריכים, מדריכי נוער וכדומה.

9.3 אתגרים בולטים

מחסור בכוח אדם מקצועי קבוע

מרבית כוח האדם שפועל בתחום הנו כוח אדם זמני. תחלופת הצוות גורמת לאי-יציבות בתכניות ולבזבוז משאבים על הכשרת הצוות.

מחסור בתשתיות ומתקנים פיזיים

חלק ניכר מן הפעילויות מתקיימות במתקנים בלתי מתאימים שאינם מאפשרים את קיומן המיטבי.

חוסר נגישות של הפעילויות לתלמידים "מוסעים"

אף שהפעילויות מיועדות לכלל התלמידים מהמגזר הבדואי, בפועל מרבית הפעילויות מתחילות לאחר הלימודים ומסתיימות בשעות שאין בהן הסעות לתלמידים הנזקקים להן.

קושי בהפעלת קבוצות אמנות ייצוגיות

הקושי נגרם בשל המחסור בכוח אדם מקצועי במגזר הבדואי, המחסור בתשתיות וכן חוסר מודעות לנושא אצל המשפחות. עקב כך חלק ניכר מן הקבוצות פעלו יותר כחוגי העשרה לילדים ולא מילאו את תפקידן כקבוצות אשר מייצגות את האוכלוסייה בתחומי פעילותן.

קושי בהפעלת התכנית למניעת שוטטות בני נוער בשנה הראשונה

היה קושי באיתור ילדים ובני נוער בסיכון ובפנייה אליהם, וחסרו קבוצות ייעודיות מתאימות שאפשר לשלב בהן משתתפים מקבוצות אוכלוסיות אלו. המודל שאומץ מתכנית מקבילה במגזר היהודי לא התאים.

10. סיכום הישגים והאתגרים ביישום החלטת הממשלה 3708 בתחומי החינוך – מבט-על

התכניות בתחום החינוך במסגרת החלטת הממשלה 3708 משקפות חידוש בצד המשכיות. חלק מהתכניות שיישומן נסקר בדוח פעלו כבר בתכניות חומש קודמות, והפעלתן במסגרת ההחלטה היא במידה רבה המשכית (לדוגמה: תגבור מקצועות לימוד לבגרות); חלק אחר החלו כתכניות פיילוט לפני תשע"ג בציפייה שניתן יהיה להעמיקן ולהרחיב את היקפן אחרי שתתקבל החלטת הממשלה (לדוגמה: "נקרא יחד בערבית"); חלק שלישי כולל תכניות חדשות שלא היו קיימות במגזר הבדואי אך פעלו במגזר היהודי ועתה עברו התאמה לחברה הבדואית (לדוגמה: תכנית "נחשון" למניעת הנשירה). בקשר לכך יש לציין כי מחוז הדרום במשרד החינוך פיתח תחומים שלא הייתה בהם כמעט פעילות לפני ההחלטה, למשל חינוך בלתי פורמלי, חינוך לקריירה והשכלת מבוגרים.

תהליך ההיערכות ליישום ההחלטה נמשך כשנה, כך שיישום התכנית החל למעשה ב-תשע"ג (2012-2013). הצוות שניהל ופיתח את התכניות במסגרת תכנית החומש הקודמת השתתף בתכנון ובהתאמה של התכניות החדשות למגזר הבדואי. מאז החלטה 3708 הייתה פעילות רבה בתחומי החינוך שבהם התמקדה ההחלטה. היא הניבה הישגים יפים ועם זאת יצרה אתגרים נוספים.

10.1 הישגים בולטים

הפעלת תכניות חדשות, שיפור תכניות ותיקות והרחבת היקף המשתתפים בהן

- ♦ פיתוח והפעלה של תכניות חדשות שלא פעלו במגזר הבדואי לפני ההחלטה, כגון: "נחשון" למניעת הנשירה ממערכת החינוך, "נקרא יחד בערבית" להקניית מיומנויות הקריאה והכתיבה לתלמידי כיתות א'-ב', תכניות למנהיגות ומעורבות קהילתית, "חינוך לקריירה" ו"מרכזי מצוינות"
- ♦ הרחבת היקף המשתתפים בפעילויות שהיו קיימות לפני ההחלטה, למשל ב"מקצוע חסם לבגרות", בתנועות נוער, בקבוצות צופים בית-ספריים, במסלול הטכנולוגי "הזנק לתעשייה", במסלול טו"ב ובהשלמת השכלה למבוגרים
- ♦ שיפור אופן ההפעלה של תכניות שפעלו לפני ההחלטה, כגון: שיפור כלי האבחון בפרויקט לאיתור ואבחון של תלמידים עם לקויות למידה, הוספת קריינות והוראות עבודה במחשב ב"נקרא יחד בערבית".

התמקצעות הצוות המפעיל

- ♦ יצירת תפקידים מיוחדים לצורך התכנית, כגון יועצים לחינוך לקריירה מתוך צוות בית הספר, רכזי תכנית "חסם" בבתי הספר שהם המומחים לשיטה, רכזי התמדה בתכנית למניעת הנשירה, רכזים בית-ספריים בנושא לקויות למידה וכן רכזי מנהיגות ומעורבות קהילתית ברשויות המקומיות
- ♦ פיתוח מערך הכשרות מקיף לכוח האדם המעורב בתכנית, למשל הכשרת צוות בית הספר בנושאי איתור תלמידים, הערכת תפקוד התלמיד, דיווח נכון ועבודה עם הורים (פרויקט איתור ואבחון של לקויות למידה), מסלול הכשרה ייחודי באוניברסיטת בן גוריון להתמקצעות בהוראת תלמידים מחוננים ומצטיינים וכן קורסים להכשרת יועצים ומחנכים מתוך צוותי בתי הספר לשם העברת סדנאות בנושא בחירת מקצוע וחינוך לקריירה.

מיסוד התכניות והטמעתן, להגדלת סיכויי הישרדותן

- ◆ יצירת תהליכי עבודה ובניית כלים לסדנאות עבור המורים ועבור התלמידים בתכנית "חינוך לקריירה"
- ◆ הפעלת התכנית על-ידי צוות ההוראה הקבוע של בית הספר לאחר תהליך הכשרתו בתכניות "מקצוע חסם לבגרות" ו"חינוך לקריירה"
- ◆ הקמת יחידות נוער ברשויות המקומיות שמתכללות את הפעילויות בתחום החינוך הבלתי פורמלי, יצירת שולחנות עגולים ברשויות סביב הנושא והשתתפות הרשויות בהפעלה ובמימון של חלק מהפעילויות, דבר שכמעט לא היה קיים לפני ההחלטה.

הגברת מודעות הקהילה להיבטים השונים של החינוך

- ◆ צוות ההוראה: על-פי הערכת המרואיינים, גברה המודעות בקרב יועצים חינוכיים ומורים בנוגע לנושא החינוך לקריירה. כמו כן התחזקה אצלם תפיסת תפקידם כ"מחנכים" המקנים לתלמידים כלים לבחירת מקצוע, רכיב שקודם לא ראו בו חלק אינטגרלי מתפקידם
- ◆ הורים: על-פי הערכת המרואיינים חל שינוי בתפיסת ההורים לגבי חשיבות הלימודים עבור ילדיהם, וכיום תופסים לימודי הילדים מקום גבוה בסדר העדיפויות שלהם.

יצירת שותפויות ואיגום משאבים ברמה הארצית והמקומית

- ◆ בתחום החינוך הבלתי פורמלי: שיתוף פעולה עם התכנית הלאומית לילדים ובני נוער בסיכון והתכנית "עיר ללא אלימות", שותפות עם החברה למתנ"סים וארגוני המגזר השלישי הפועלים לקידום החינוך הבלתי פורמלי
- ◆ בתחום החינוך לקריירה: שיתוף פעולה עם אנשי מקצוע וגופים הפעילים בתחום ההכוון התעסוקתי והאקדמי שסייעו בבניית התכנית והפעילו אותה בבתי הספר בתחילתה.

10.2 אתגרים בולטים

קושי בהפעלת תכניות מסוימות לפי המתוכנן

- ◆ לימודי טכנאים והנדסאים: כיתות י"ג-י"ד לטכנאים והנדסאים לא נפתחו כלל או נסגרו כעבור זמן קצר בעיקר עקב רמה התחלתית נמוכה של התלמידים והקושי שלהם לשלם שכר לימוד.
- ◆ פעילות למניעת שוטטות של בני נוער בסיכון: המודל שאומץ מתכנית מקבילה במגזר היהודי לא התאים, ומרבית הרכזים עזבו כבר בשלבים הראשונים. בעקבות מאמצים מיוחדים הצליחו לאתר בני נוער בסיכון, וביחידת הנוער נפתחו קבוצות ייחודיות לפעילות שנבחרה לילדים ובני נוער בסיכון ולבעלי צרכים מיוחדים, לפי תיאום ואישור של ועדת ההיגוי הרשותית שמלווה את ביצוע התכנית.
- ◆ קבוצות ייצוגיות בתחומי אמנות: חלק ניכר מן הקבוצות פעלו יותר כחוגי העשרה לילדים ולא מילאו את תפקידן כקבוצות ייצוגיות.
- ◆ תגבור לימודי לכיתות קדם-יסודי: הפעילות הופסקה ברוב הגנים עקב בעיות כוח אדם ועומס שהוטל על המפקחת.

- ◆ הזנק לתעשייה: קושי באיתור מפעלים שיהיו מוכנים לקלוט את התלמידים לצורך התנסות מעשית. העברת הפעלת התכנית לעמותת "תעשיידע", הקשורה להתאחדות התעשיינים, סייעה להתגבר על הקושי, אולם תהליך שילובה גרם לעיכוב בתכנית.

אתגרים תקציביים ולוגיסטיים

- ◆ מחסור בתקציב מונע הרחבת תכניות על אף הביקוש, למשל בתכנית "חסם", בקייטנות לילדים ובקבוצות צופים בית-ספריים.
- ◆ הקשיים התקציביים יוצרים אי-ודאות לגבי המשכיות התכנית, דבר שגורם לפגיעה באמון מצד האוכלוסייה.
- ◆ העדר תיאום בין המערכת התקציבית הפועלת לפי שנה קלנדרית לבין המערכת התקציבית של משרד החינוך הפועלת לפי שנת לימודים גורם לעתים קרובות לדחייה במועד תחילת התכנית ולעיכוב בתשלום משכורות הצוות. נוסף על כך, תוצאות של תכניות אינן ידועות בסוף השנה הקלנדרית מאחר שהתכניות טרם הסתיימו במועד זה, ובכך יש כדי לפגום בהחלטות הנוגעות לתקצוב התכניות.
- ◆ היה עיכוב בהוצאת המכרז להפעלת התכנית (ב-תשע"ה) ובעקבות זאת גם בהעברת התקציב. התוצאה היא ניצול חלקי בלבד של התקציב השנתי והיקף פעילות נמוך (למשל בתכנית השלמת ההשכלה).

חסר תיאום בין ובתוך משרדי ממשלה המפעילים תכניות לאותה אוכלוסיית יעד

- ◆ אין די רציפות וגישה בין תכניות דבר המונע מיקסום התועלות של תכניות אלו, למשל: תכניות השלמת השכלה (משרד החינוך) אינן מתואמות עם תכניות להכשרה מקצועית (משרד הכלכלה) מבחינת מועדי התחלה וסיום והכוונה פעילה של משתתפים; תכנית השלמת השכלה איננה כוללת מסלול לבגרות, ולכן איננה מאפשרת המשך לימודים במסלול אקדמי או מקצועי גבוה.
- ◆ חסר תיאום בין תכניות המיועדות לאותה אוכלוסיית יעד ומופעלות על-ידי משרדים ממשלתיים שונים, למשל תכניות לנוער בסיכון, המופעלות על-ידי משרד החינוך ומשרד הרווחה; תכניות מצוינות לתלמידי כיתות ג' ו' מופעלות על-ידי משרד החינוך ותכניות מקבילות לתלמידי חטיבת הביניים מופעלות על-ידי המשרד לפיתוח הנגב והגליל ואין ביניהן קשר; וכך היה גם בתכניות חינוך לקריירה במשרד החינוך ותכניות מקבילות באחריות המועצה להשכלה גבוהה. "העובדה כי ב-3708 מרבית המשרדים פועלים בצורה עצמאית ללא תיאום רוחבי גורמת לכך כי לא מתקבל שלם שהוא יותר מסכום חלקיו" (מתוך המסמך "התכנית לקידום הצמיחה והפיתוח הכלכליים של האוכלוסייה הבדואית בנגב, ביצוע מול תכנון בשנת 2015" 21 באפריל 2016). לעתים אין די תיאום בין משרד החינוך לבין משרדים העוסקים בתשתיות, לדוגמה: משרד החינוך מתקצב בניית בית ספר אבל אין כביש גישה למקום ואף לא חיבור לחשמל ולמים.

מחסור בתשתיות ומתקנים פיזיים מתאימים

- ◆ חלק ניכר מן הפעילויות בתחום החינוך הבלתי פורמלי (תנועות נוער, קבוצות מעורבות חברתית וכדומה) מתקיימות במתקנים לא מתאימים שאינם מאפשרים את קיומן המיטבי.
- ◆ אין די כיתות, מעבדות וחדרי ספח, כולל חדרים מתאימים לפסיכולוגים לצורך אבחון תלמידים לקויי למידה.

- ◆ בחלק מהמוסדות חסרות תשתיות חשמל, מים ותברואה. השימוש בגנרטור כתחליף הוא בעיית מבחינת משך זמן ההפעלה ואיכות פעילותו בחימום ובקירור. לדברי מנהלי בתי ספר ומנהלי מחלקות החינוך ברשויות, הפעלה מוגבלת מבחינת שעות ההפעלה של גנרטורים גורמת לשימוש מוגבל במחשבים (אם ישנם) ובציוד אחר בבתי הספר.

חוסר נגישות של הפעילויות לתלמידים "מוסעים" ובעייתיות בהסעות

- ◆ מרבית הפעילויות, כגון תגבור לימודי, פעילויות חינוכיות בלתי פורמליות ומרכזי מצוינות מתחילות לאחר הלימודים ומסתיימות בשעות שאין הסעות. תלמידים הנוזקים להסעות אינם יכולים להשתתף בפעילויות האלה.
- ◆ גם הורי התלמידים המוסעים אינם יכולים להשתתף בפעילויות להורים, כגון סדנאות להורים לחינוך לקריירה ומפגשים עם הפסיכולוג בתכנית "נחשון", שמתקיימות בשעות אחר הצהריים.
- ◆ העדר דרכי גישה תקינות לחלק ממוסדות החינוך גורם להיעדרויות רבות של תלמידים בימים שומים, ובכך נגרמים לא רק הפסד לימודים לתלמידים הנעדרים אלא גם פגיעה במהלך הלימודים התקין של כלל התלמידים. בקשר לכך יש לציין כי סיבה נוספת להיעדרויות היא השבתות יזומות על-ידי ועדי ההורים ו/או הרשויות.
- ◆ ילדי גן מהפזורה מוסעים לגנים אשר ממוקמים במקבצים במקום מרכזי. מרואיינים טענו כי משך הנסיעה הארוך בדרכים משובשות קשה עבור ילדים קטנים, לפעמים האוטובוסים ישנים והנסיעה עלולה להוות סכנה בטיחותית ולכן הורים נרתעים משליחת ילדיהם לגנים.

קשיים בגיוס צוות ובשימורו ובאיכות כוח האדם

- ◆ אין די כוח אדם בעל כישורים מתאימים, ובייחוד מורים ברמת חמש יחידות בבגרות במקצועות המדעים, מתמטיקה ואנגלית; מדריכים במקצועות האמנות והספורט וכן קציני ביקור סדיר ומפקחי מקצוע.
- ◆ יש תחלופה גבוהה של כוח אדם: למשל מורים מהצפון, שחלקם ממלאים תפקידים מובילים, כגון רכז מקצוע ורכז שכבה; מדריכים במרכזי מצוינות; רכזי מנהיגות ומעורבות קהילתית וכן מורים להשלמת השכלה. הסיבות העיקריות לתחלופה הן חזרה לצפון או תנאי עבודה לא מספקים (היקף משרה חלקי, שכר נמוך וחוסר תנאים סוציאליים) הגורמים לעזיבת המורים. העדר הרציפות יוצר ואקום בהיררכיה הניהולית של בית הספר, פוגע ביציבות התכנית, מונע צבירת ידע וניסיון וגורם לבזבוז משאבים על גיוס והכשרה.

חולשת הרשויות המקומיות

- ◆ קשיים תקציביים מונעים מהרשות לעמוד בדרישה להשתתפות במימון (matching) – למשל מימון פעילויות בתחום החינוך הבלתי פורמלי וכוח האדם שמפעיל אותן – ובעקבות זאת הרשויות אינן יכולות לנצל כראוי את התקציבים הממשלתיים שהן אמורות לקבל. התוצאה היא אי-ביצוע התכנית או ביצוע חלקי.
- ◆ מופעלים לחצים על הרשויות למינוי קרובי משפחה לתפקידים בתכניות גם אם אינם בעלי כישורים מתאימים.

אתגרים הנובעים ממאפיינים חברתיים-תרבותיים ייחודיים לבדואים

- ◆ סכסוכים שבטיים מפריעים לקיום פעילות חינוכית סדירה.
- ◆ יש התנגדות של הורים להשתתפות בנותיהם בפעילויות למיניהן, ובעיקר אם הן נעשות גם עם בנים, אם הן מחוץ ליישוב ובשעות הערב, למשל במרתונים של הכנה לבחינות בגרות במסגרת תכנית "חסם", במחנות של תנועות נוער ובלמודי מקצוע בכיתות מעורבות בתכנית "הזנק לתעשייה".
- ◆ יש התנגדות הורים לאבחוני לקויות למידה אצל ילדיהם, בייחוד אצל בנות, בשל החשש שהאבחון יפגע בסיכויי הבנות להינשא.
- ◆ עדיין יש מידה לא מבוטלת של חוסר מודעות לערכם של תחומי חינוך שאינם בהכרח הישגיים, כגון חינוך בלתי פורמלי וחינוך לקריירה, הן בקרב הורים והן בקרב צוותי הוראה.

העדר יעדים מדידים ומדדי תוצאה והעדר מעקב וניטור לטווח קצר וארוך

הדברים משמעותיים במיוחד בתכניות שמטרתן שיפור הישגים, כגון זכאות לבגרות וסיום 12 שנות לימוד.

11. כיווני פעולה לעתיד

כיווני הפעולה גובשו בעקבות דברים שנאמרו בראיונות ו/או עלו בוועדות ההיגוי או בסדורים שבהם השתתפנו. להלן מוצעים כיווני פעולה עיקריים הרלוונטיים לתכניות אחדות, לפי נושא.

א. קידום השכלת נשים וכישוריהן לשם השתלבותן בשוק העבודה

- ◆ יצירת כיתות נפרדות לבנות בשכבות י"ב, כמו בחינוך החרדי במגזר היהודי (בעקבות מאמרו של אסמעיל אבו סעד (2013) במטרה למנוע את נשירת הבנות ממערכת החינוך אחרי כיתה ט'⁵
- ◆ עבודה עם ההורים לשינוי עמדות בכיוון של תמיכה בלימודי בנותיהם (ראו גם את הסעיף הבא)
- ◆ התאמת המסגרת החוץ-בית-ספרית שבה מתנהלות פעילויות הקשורות ללימודים, למגבלות התרבותיות המוטלות על בנות. התאמות מסוג זה נעשות כבר, למשל: הלינה מחוץ לבית בוטלה במרתונים לימודיים לפני בחינות הבגרות בתכנית "חסם", ונעשו התאמות מקצועיות והתאמות במקומות ההכשרה המעשית שבנות משתתפות בהם, במסגרת תכנית "הזנק".

ב. חיזוק של שיתוף ההורים בתהליך החינוכי

- ◆ הגעה אל ההורים (outreach) לצורך הרצאות וסדנאות בנושאים חינוכיים רלוונטיים במסגרות שמחוץ לבתי הספר של ילדיהם, למשל ביישוב מגוריהם, בקורסים להשלמת השכלה, בשיגים ובשיעורי דת. שיטה זו נוסתה בהצלחה, על-פי הדיווח, בהקשר של חינוך לקריירה.

⁵ אבו סעד, א'. 2013. "תמורות חברתיות-פוליטיות והתפתחותה של מערכת החינוך הפורמאלית בקרב הבדואים בנגב: דילמות ואתגרים". בתוך: **הבדואים בנגב – אתגר אסטרטגי לישראל**. פדהצור, ר' (עור'). מרכז ש' דניאל אברהם לדיאלוג אסטרטגי, עמ' 28-39, המכללה האקדמית נתניה.

ג. הגברת התיאום בין משרדי הממשלה המופקדים על יישום החלטה 3708

- ♦ יצירת מנגנונים והסדרים להגברת התיאום בין תכניות המיועדות לאותה אוכלוסיית יעד ומופעלות על-ידי משרדים ממשלתיים שונים, למשל: קורסי השלמת השכלה של משרד החינוך וקורסים להכשרה מקצועית של משרד הכלכלה; וכן תכניות מצוינות לתלמידים בדואים: תחילה הם לומדים בתכניות מצוינות של משרד החינוך בכיתות ג' ו' ואחר כך בתכניות דומות של המשרד לפיתוח הנגב והגליל, בחטיבת הביניים. לא פעם קל יותר להגיע לתיאום בין-משרדי ברמה מקומית או מחוזית מאשר ברמה ארצית
- ♦ בדיקת האופציה ליצור אפשרויות לבוגרות מסלול תג"ת להמשיך בלימודים לתעודת בגרות - התכנית להשלמת השכלה איננה מספקת רכיב זה, ובכך אינה מאפשרת למעוניינות בכך גישה ללימודים במסלול אקדמי.

ד. הסעה של תלמידים והוריהם למוסדות החינוך והתרבות לאחר שעות הלימודים הרגילות

- ♦ התאמת מועדי ההסעות לפעילויות החינוכיות שמחוץ לתכנית הלימודים הרגילה שמושקעים בהן משאבים רבים, כדי שמספר מרבי של תלמידים והורים יוכלו להשתתף בהן.

ה. חיזוק לימוד העברית

- ♦ התאמת חיזוק לימודי העברית לצרכים המשתנים של הפרט, כגון עמידה בבחינות בבית הספר, כניסה למערכת ההשכלה העל-תיכונית – הן האקדמית והן המקצועית, חיפוש עבודה (עברית תעסוקתית) והשתלבות במקום עבודה. נושא זה אינו מוזכר בהחלטת הממשלה, אך חשיבותו רבה לאורך כל שנות הלימודים.

ו. הגברת המאמץ החינוכי בגיל הרך

- ♦ מיקום הגנים קרוב יותר ליישוב המגורים, ביישובים הלא מוכרים, במקום במקבצים במרחק גדול יחסית מהיישוב: ביישובים הלא מוכרים רווחת התופעה של גילאי 3-4 שאינם מבקרים בגן. הוריהם חוששים לשלוח אותם לגן בגלל המרחק, משך הנסיעה ואי-בטיחות הנסיעה שמקורה בדרכי הגישה הלקויות ולעתים גם באיכות הירודה של האוטובוסים המסיעים את הילדים.
- ♦ הסברה להורים על הערך והחשיבות של הלמידה המוקדמת כדי לשכנעם לשלוח את ילדיהם הקטנים לגן.

ז. העלאת רמת כוח האדם המעורב בהפעלת התכניות, הן בתחום החינוך הפורמלי והן בתחום החינוך הבלתי פורמלי

- ♦ למידה מתמשכת (השתלמויות מעת לעת) לצורך התמקצעות המורים והמדריכים בתחומי התמחותם ולהגברת מחויבותם לתפקיד ולאוכלוסייה לאורך זמן - בכך יהיה גם כדי להפחית את התחלופה הרבה בקרב המורים. לדברי בעלי תפקידים בכירים שרואיינו במסגרת המחקר, רמתם המקצועית של חלק מצוותי ההוראה בבתי הספר, פסיכולוגים וקב"סים, רכזים ומדריכים בחינוך הבלתי פורמלי אינה מספקת והם זקוקים להכשרה נוספת.

ח. שיתוף מנהלי בתי הספר וצוותי ההוראה בכירים בשלבי התכנון של העשייה החינוכית

- ◆ הקשבה לרצונות ולתובנות של המנהלים וצוותי חינוך בכירים ושיתופם בבחירת התכניות ובעיצובן: צוותים אלו מכירים היטב את האוכלוסייה, את תרבותה ואת הנורמות הגלויות והסמויות שלה. מעורבותם כבר בשלבי התכנון תתרום להרגשתם שהתכנית שלהם, והיא יכולה לעודדם לשתף פעולה עם משרדי הממשלה.

ט. ביצוע מעקב ומחקרים לונגיטודינליים לצורך הערכת התכניות

- ◆ בדיקה הן של אופן היישום והן של התוצאות - בתכניות אלו מושקעים משאבים רבים, וחשוב לדעת אם הושגו המטרות שלשמן הושקעו.

ממצאי המחקר וכיווני הפעולה העולים ממנו הוצגו לוועדת ההיגוי המלווה את המחקר ונדונו בהרחבה ב-19 בספטמבר 2016. הערות שעלו בדיון שולבו בדוח זה. ממצאי הדוח משמשים תשומות בתכנון תכנית החומש הבאה למגזר הבדואי לשנים 2017-2021.

תודות

ראשית, ברצוננו להודות לעובדי הרשות לתכנון שבמשרד החקלאות ופיתוח הכפר על שיתוף הפעולה במהלך העבודה על הדוח: לד"ר רותי פרום-אריכא, סגנית בכירה למנהל הרשות לתכנון ומנהלת האגף לתכנון כפרי אזורי, וליריב מן, מנהל אגף בכיר לפיתוח כלכלי-חברתי, המערך לשילוב הבדואים בנגב.

תודתנו נתונה לעמירה חיים, מנהלת מחוז דרום במשרד החינוך, ולבני מלכה, מנהל תכניות החומש במגזר הבדואי בדרום ומרכז החלטות הממשלה במשרד החינוך, על הליווי לאורך המחקר, המידע המקיף והתובנות אשר חלקו עמנו ועל הערותיהם המועילות לדוח זה. תודה גם לגיא בלוסטוקי, סמנכ"ל פיתוח עסקי בחברת "אקסיומה הישגים בהשכלה בע"מ" על הנתונים שסיפק לנו ואשר אפשרו לנו לקבל תמונה סטטיסטית על מגוון התכניות.

אנו מוקירים תודה לבעלי התפקידים שארגנו וליוו סוורים אשר סייעו לנו להעמיק את הבנתנו לגבי התכניות השונות, שמסרו לנו נתונים חשובים לביסוס המחקר ושהעירו הערות חשובות לטיוטות הפרקים המרכיבים דוח זה: לעובדות האגף לחינוך מבוגרים במחוז דרום, משרד החינוך: מוניקה פייביש, ראש תחום השכלת מבוגרים, ורווית בארי-סנקר, מפקחת; לעובדות האגף לתלמידים מחוננים ומצטיינים במחוז דרום, משרד החינוך: רימה אבו שריקי, מדריכה במגזר הבדואי בתכניות אמירים ומרכזי המצוינות ושרה דוידזון, רפרנטית מחוננים ומצטיינים; לעובדי מינהל חברה ונוער במחוז דרום, משרד החינוך: טאלב אבו חמאד וג'בר אלקיעאן, מפקחי תחום נוער, חברה וקהילה; לשני ברזי, ממונה צוות טכנולוגי מחוז דרום, משרד החינוך; לרחמים יוסף, המפקח על הנשירה, אגף שחר, מחוז דרום, משרד החינוך; לדני אזולאי, מנחה בביקור הסדיר, אגף שחר מחוז דרום, משרד החינוך; לזוהר ניר, מנהל תכנית דרום, עמותת "הזנק לעתיד"; לנורית בירגר, מ"מ מנהל מחלקת חניכות נוער, משרד הכלכלה; לחנה בן ציון, פסיכולוגית חינוכית בכירה ומומחית בנושא לקויות למידה, מנהלת הפרויקט לאיתור ואבחון של תלמידים לקויי למידה; לנגיבא עבאס, מפקחת משרד החינוך במחוז דרום; לאסף מנוחין, ממונה על החינוך הטכנולוגי העל-תיכוני, משרד החינוך; לגיאזי אבו כף, יועץ למפעס דרום.

תודות מקרב לב לעשרות המרואיינים: בעלי תפקידים האחראים ליישום התכנית במטה משרד החינוך ובמחוז דרום, בעלי תפקידים במשרדי ממשלה נוספים, עובדי רשויות מקומיות, עובדי עמותות ועובדי ארגונים הפועלים בתחום החינוך בקרב האוכלוסייה הבדואית בדרום, על היענותם להתראיין ועל המידע החשוב אשר מסרו לנו. רשימה מפורטת של המרואיינים במסגרת המחקר מופיעה בפרק הסיכום.

תודה לעמיתינו במאירס-ג'וינט-ברוקדייל: לניר לוי, מנהל המרכז לחקר תעסוקת אוכלוסיות מיוחדות, על הערותיו החשובות לטיוטת הדוח; לחגית סופר-פורמן שהשתתפה בגיבוש והעיצוב של המחקר ותרמה לדוח הנוכחי בשלביו הראשונים; ל-וצ'סלב קונסטנטינוב על הנתונים החשובים שסיפק לנו ועל העיבודים הסטטיסטיים שערך בעבורנו; לפאולה כאהן-סטרבצ'ינסקי על הייעוץ; ואחרונה חביבה, לנטלי בכור, רכזת המרכז לחקר תעסוקת אוכלוסיות מיוחדות, על העזרה בארגון המסמך הסופי ועל היענות בשמחה לכל בקשה. כמו כן נודה לרעיה כהן על עריכת הדוח וללסלי קליינמן על ההפקה וההבאה לדפוס.

תוכן עניינים

1	חלק א - מבוא, מטרות המחקר ושיטת המחקר, הרקע למחקר וסקירת ספרות
1	1. מבוא
2	2. שיטת המחקר
2	2.1 מטרות המחקר בנושא החינוך
2	2.2 מקורות המידע והנתונים
2	2.3 ועדת היגוי מייעצת למחקר
3	3. רקע
6	4. סקירת ספרות
6	4.1 קשיים וחוסרים
8	4.2 החינוך הטכנולוגי-מדעי
9	4.3 חינוך לקריירה
9	4.4 חינוך בלתי פורמלי ופעילויות פנאי
10	4.5 השלמת השכלה
11	חלק ב – ממצאים
11	1. הפחתת הנשירה, צמצום פערים לימודיים והעלאת שיעורי הזכאות לתעודת בגרות
11	1.1 הסעיף הרלוונטי בהחלטה
12	1.2 תת-תחום ראשון : הפחתת הנשירה והגברת ההתמדה בלימודים
13	1.3 תת-תחום שני : שיפור ההישגים הלימודיים וצמצום הפערים
21	1.4 תת-תחום שלישי : העלאת שיעור הזכאים לתעודת בגרות
30	1.5 רכישת ציוד לימודי
30	1.6 הפחתת הנשירה, צמצום פערים לימודיים והעלאת שיעורי הזכאות לתעודת בגרות – הישגים ואתגרים
33	1.7 כיווני פעולה לעתיד
34	2. מערך החינוך הטכנולוגי-מדעי
34	2.1 הסעיף הרלוונטי בהחלטה
34	2.2 תיאור התחום
38	2.3 המצב לפני ההחלטה
38	2.4 המצב אחרי ההחלטה
42	2.5 הישגים ואתגרים
44	2.6 כיווני פעולה לעתיד
44	3. חיזוק המצטיינים וקידום המצוינות
44	3.1 הסעיף הרלוונטי בהחלטה
44	3.2 תיאור התחום
47	3.3 המצב לפני ההחלטה
47	3.4 המצב אחרי ההחלטה
48	3.5 הישגים ואתגרים
50	3.6 כיווני פעולה לעתיד

50	4. חינוך לקריירה
50	4.1 הסעיף הרלוונטי בהחלטה
51	4.2 תיאור התחום
51	4.3 המצב לפני ההחלטה
51	4.4 המצב אחרי ההחלטה
56	4.5 הישגים ואתגרים
58	4.6 כיווני פעולה לעתיד
58	5. השלמת השכלה
58	5.1 הסעיף הרלוונטי בהחלטה
58	5.2 תיאור התחום
61	5.3 המצב לפני ההחלטה
61	5.4 המצב אחרי ההחלטה
63	5.5 הישגים ואתגרים
65	5.6 כיווני פעולה לעתיד
65	6. פיתוח והרחבה של תחום החינוך הבלתי פורמלי
65	6.1 הסעיף הרלוונטי בהחלטה
65	6.2 תיאור התחום
67	6.3 תת-תחומי הפעילות מאז ההחלטה
83	6.4 הישגים ואתגרים
86	חלק ג - סיכום ההישגים והאתגרים – מבט-על
86	1. הישגים בולטים
86	1.1 הפעלת תכניות חדשות, שיפור התכניות והרחבת היקף המשתתפים בתכניות ותיקות
86	1.2 התמקצעות הצוות המפעיל
87	1.3 מיסוד התכניות והטמעתן, להגדלת סיכויי הישרדותן
87	1.4 הגברת המודעות להיבטים השונים של החינוך
87	1.5 יצירת שותפויות ואיגום משאבים ברמה הארצית והמקומית
87	2. אתגרים בולטים
87	2.1 קושי בהפעלת תכניות מסוימות לפי המתוכנן
88	2.2 אתגרים תקציביים ולוגיסטיים
88	2.3 חוסר תיאום בין ובתוך משרדי ממשלה המפעילים תכניות לאותה אוכלוסיית יעד
88	2.4 מחסור בתשתיות ומתקנים פיזיים מתאימים
89	2.5 העדר נגישות לתלמידים "מוסעים"
89	2.6 קשיים בגיוס צוות ובשימורו
89	2.7 חולשת הרשויות המקומיות
90	2.8 אתגרים הנובעים ממאפיינים תרבותיים ייחודיים של הבדואים
90	2.9 מחסור ביעדים מדידים ובמדדי תוצאה
91	רשימת מקורות
94	רשימת מרואיינים
97	רשימת סיורים

נספחים

98	נספח א : הפחתת הנשירה, צמצום פערים לימודיים והעלאת שיעורי הזכאות לתעודת בגרות....
99	נספח ב : חינוך טכנולוגי.....
110	נספח ג : תכנית המצוינות מטעם המשרד לפיתוח הנגב והגליל.....
111	נספח ד : חינוך בלתי פורמלי.....

רשימת לוחות

חלק א - מבוא, מטרות המחקר ושיטת המחקר, הרקע למחקר וסקירת ספרות

5	לוח 1 : חלוקת תקציב החינוך על-פי החלטה 3708, לפי תחומים במיליוני ש"ח
---	--

חלק ב - ממצאים

12	לוח 2 : תקציב הפעילויות לצמצום פערים, הגברת ההתמדה בלימודים והעלאת אחוזי הבגרות (במיליוני ש"ח) במסגרת החלטת הממשלה 3708
16	לוח 3 : הגידול בהיקף תכנית נחשון בשנים תשע"ג-תשע"ו
18	לוח 4 : מספר בתי ספר וקבוצות שקיבלו תגבור במסגרת שעות גלובליות בשנת תשע"ב
18	לוח 5 : מספר בתי ספר וקבוצות שקיבלו תגבור במסגרת שעות גלובליות בשנת תשע"ה
20	לוח 6 : התפתחות היקף התכנית "נקרא יחד בערבית" במגזר הבדואי בשנים תשע"ב-תשע"ו
25	לוח 7 : הצלחה במקצועות החסם וזכאות לתעודת בגרות בקרב משתתפי תכנית חסם במגזר הבדואי ובמישור הארצי – שנת תשע"ד
28	לוח 8 : אבחונים במגזר הבדואי בשנים תשע"ב-תשע"ה
34	לוח 9 : תקציב החינוך הטכנולוגי-מדעי (במיליוני ש"ח) בהחלטת הממשלה 3708
38	לוח 10 : כיתות טו"ב, לפי יישוב ובית ספר
40	לוח 11 : תכנית "הזנק לתעשייה" - בתי הספר ומגמות הלימוד
40	לוח 12 : משתתפים ונושרים בתכנית "הזנק לתעשייה", במספרים מוחלטים ובאחוזים
41	לוח 13 : פתיחת מגמות חדשות ושדרוג מגמות קיימות לפי שנים
42	לוח 14 : השתלמויות וימי עיון למערך הטכנולוגי
44	לוח 15 : תקציב להקמת מרכזי מצוינות (במיליוני ש"ח) במסגרת החלטת הממשלה 3708
47	לוח 16 : שנת פתיחה ומספר תלמידים בכל מרכז מצוינות שפעל בשנת תשע"ו
50	לוח 17 : תקציב הפעלת התכנית חינוך לקריירה (במיליוני ש"ח) במסגרת החלטת הממשלה 3708
55	לוח 18 : מספר ההכשרות למחנכים ולמורים בתחום החינוך לקריירה, לפי שנת לימודים
56	לוח 19 : מספר בתי הספר שבהם פעלה תכנית החינוך לקריירה ומספר הכיתות שבהן הועברו סדנאות לתלמידים, לפי רשות ולפי שנת לימודים

58	לוח 20 : תקציב להפעלת תכנית השלמת ההשכלה למבוגרים (במיליוני ש"ח) במסגרת החלטת הממשלה 3708.....
59	לוח 21 : השלמת השכלה : פירוט מסלולי הלימוד והיקף הלימודים.....
61	לוח 22 : השלמת השכלה : מספר הכיתות לפי יישובים בשנים תשע"ג-תשע"ה.....
62	לוח 23 : השלמת השכלה : מספר הכיתות בכל מסלול בשנים תשע"ג-תשע"ה.....
65	לוח 24 : תקציב פיתוח והרחבה של תחום החינוך הבלתי פורמלי (במיליוני ש"ח) במסגרת החלטת הממשלה 3708.....
77	לוח 25 : מספר קבוצות מנהיגות ומעורבות חברתית פעילות בשנת תשע"ה, לפי רשות.....
	נספח א : הפחתת הנשירה, צמצום פערים לימודיים והעלאת שיעורי הזכאות לתעודת בגרות
102	לוח א1 : הישגיהם (נקודות במבחן) של בדואים בנגב, ערבים (בלי דרוזים ובדואים) ויהודים (בי"ס ממלכתי וממ"ד) בכיתות ה' ו-ח' בבחינות מיצ"ב, לפי מין (בסולם רב-שנתי).....
104	לוח א2 : הישגיהם (נקודות במבחן) של בדואים בנגב בהשוואה לערבים ויהודים בכיתות ה' ו-ח' בבחינות המיצ"ב (2015).....
105	לוח א3 : הפרש בין הישגי בדואים בנגב לבין הישגי ערבים ויהודים ובין הישגי בנות בדואיות להישגי בנים בדואים בכיתות ח' בבחינות המיצ"ב לאורך השנים.....
106	לוח א4 : שיעור הזכאים לתעודת בגרות כללית ושיעור הזכאים לתעודת בגרות אוניברסיטאית מתוך השנתון.....
107	לוח א5 : שיעור הזכאים לתעודת בגרות כללית ושיעור הזכאים לתעודת בגרות אוניברסיטאית מתוך כלל הלומדים ב-י"ב.....
108	לוח א6 : שיעור הניגשים לבחינות בגרות מתוך כלל הלומדים ב-י"ב ומתוך שנתון גיל 17.....
	נספח ב : חינוך טכנולוגי
109	לוח ב1 : מגמות טכנולוגיות לפי יישוב.....
	נספח ד : חינוך בלתי פורמלי
111	לוח ד1 : מספר חניכים בקבוצות של תנועות הנוער, לפי רשות ולפי שנת לימודים.....
111	לוח ד2 : מספר קבוצות צופים בית-ספריים פעילים, לפי רשות ולפי שנת לימודים.....
111	לוח ד3 : מספר חניכים בקבוצות צופים בית-ספריים, לפי רשות ולפי שנת לימודים.....
112	לוח ד4 : שמות בתי ספר שבהם פעלו תנועות צופים בית-ספריים, בכל רשות, בשנת תשע"ו.....
112	לוח ד5 : מספר תלמידים בקבוצות מנהיגות ומעורבות, לפי רשות ולפי שנת לימודים.....

רשימת תרשימים

חלק א - מבוא, מטרות המחקר ושיטת המחקר, הרקע למחקר וסקירת ספרות

תרשים 1: התקציב על-פי החלטה 3708 לפי תחום, במיליוני ש"ח ובאחוזים מסך התקציב 5

חלק ב - ממצאים

תרשים 2: מודל ההטמעה של תכנית "חינוך לקריירה" בבתי ספר על-יסודיים במגזר הבדואי 53

תרשים 3: מספר החניכים בתנועות הנוער בשנת תשע"ה, לפי רשות 70

תרשים 4: מספר החניכים בקבוצות הצופים הבית-ספריים בשנת תשע"ה (2014-2015) לפי רשות 73

תרשים 5: מספר תלמידים בכיתות ז'-י"ב המשתתפים בקבוצות של מנהיגות ומעורבות חברתית בשנת תשע"ה, לפי רשות 78

תרשים 6: מספר תלמידים בכיתות ה'-ט' בקבוצות ייצוגיות בתחומי האמנות והספורט בשנת תשע"ו, לפי רשות 80

תרשים 7: מספר התלמידים בכיתות גן-ז' שקיבלו סבסוד להשתתפות בקייטנות בשנת תשע"ה, לפי רשות 81

נספח א: הפחתת הנשירה, צמצום פערים לימודיים והעלאת שיעורי הזכאות לתעודת בגרות

תרשים 1א: שיעור הנושרים בשנתון גיל 17 על-פני שנים: בדואים, ערבים וכלל האוכלוסייה 98

תרשים 2א: שיעור הנושרים בשנתון גיל 17, בניס לעומת בנות 99

תרשים 3א: שיעור הנושרים הבדואים במהלך לימודיהם מכיתה ז' ועד כיתה י"ב (קוהורט) 100

תרשים 4א: שיעור הנושרים מקרב הקוהורט שהחל ללמוד בכיתה ז' בשנת 2010 101